

УДК: 009 (082)

Актуальні проблеми психології діяльності в особливих умовах: матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 20-21 квітня 2010 р., Національний авіаційний університет / за заг. ред. О.В. Петренка, О.М. Ічанської. – К. : Вид-во Нац. авіац. ун-ту «НАУ-друк». 2010. – 128 с.

Містить матеріали доповідей щорічної науково-практичної конференції з проблем психології діяльності в особливих умовах.

Організаційний комітет

Голова оргкомітету:

В.П. Харченко, д-р тех. н., проф., заслужений діяч науки і техніки України, лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки, проректор з наукової роботи Національного авіаційного університету

Заступник голови оргкомітету:

О.В. Петренко, к. психол. н., доц., завідувач кафедри авіаційної психології, заступник директора Гуманітарного інституту НАУ з наукової роботи

Члени оргкомітету:

О.М. Ічанська, доц.

С.Є. Лушко, ст. викл

Л.В. Помиткіна, доц.

О.І. Западенко, викл.

О.В. Сечейко, доц.

Я.І. Пономаренко, зав. лаб.

О.В. Гірчук, ст. викл.

Н.С. Хімченко, викл.

В.В. Злагодух, ст. викл.

Секретаріат конференції

О.В. Гірчук (голова секретаріату)

А.В. Нагайко

*Рекомендовано до друку вченою радою
Гуманітарного інституту НАУ
(Протокол №7 від 14 квітня 2010 р.)*

Валерій Бараннік

м. Київ

Системний підхід у дослідженнях суб'єктної активності фахівців ризиконебезпечних професій

Розуміння суб'єктної активності, як важливої особистісної характеристики, що має складну, багаторівневу та багатогранну структуру і функціонує в складній системі взаємодії внутрішніх та зовнішніх факторів дозволяє обрати системний підхід в якості методологічного підґрунтя її вивчення. Такий вибір зумовлений тим, що він надає можливість розглядати явище в сукупності множини внутрішніх і зовнішніх відносин в яких воно існує, як цілісна система [2], та дозволяє наблизитись до розуміння різних способів існування активності у складній системі взаємопідпорядкованості [1].

Підхід до активності, як до системи передбачає наявність у неї сукупності системних якостей. Поміж них в першу чергу можна виділити: структурність, цілісність, ієрархічність, взаємозв'язок з середовищем, здатність до саморегуляції, самоорганізації, саморозвитку.

Активність виступаючи підсистемою таких систем, як «індивід», «суб'єкт», «особистість» взаємодіє з ними на різних рівнях. На рівні індивіду суб'єктна активність проявляється, як реакція на внутрішні чи зовнішні подразники, як спонтанна

психологическая защита. // Психологический журнал, 1994. - Т. 15. - №1. - С. 12.

3. Задорожнюк И. Е., Зозулюк А. В. Феномен риска и его современные экономико-психологические интерпретации. // Психологический журнал, 1994. - Т. 15. - №2.

4. Корнилова Т.В. Диагностика мотивации и готовности к риску. - М., 1997.

5. Котик М.А. Психология и безопасность. - СПб., 1998.

6. Корнилова Т.В. Риск в мышлении как условие риска в действии // Управление риском. - №3, 1997.

7. Renn O. Три десятилетия исследования риска: проблемы и новые перспективы // Вопросы анализа риска, №1, 1999.

Любовь Помиткіна

к.психол.н., доцент, м.Київ

Психологічні особливості прийняття рішень

в умовах дефіциту часу та інформації

Прийняття рішень в психології розглядається як центральний етап переробки інформації на всіх рівнях психічної регуляції у системі цілеспрямованої діяльності людини й найбільш узагальнено визначається як формування дій та операцій, що знижують вихідну невизначеність проблемної ситуації. Існують

різні концептуальні підходи до вивчення процесу прийняття рішення, розроблені такими вченими як К.Абульханова-Славська, Г.Балл, М.Бахтін, А.Брушлинський, О.Леонтьєв, В.Моляко, В.Роменець, С.Рубінштейн, В.Татенко та ін.

Психологічні механізми прийняття рішень привертали й привертають до себе увагу багатьох дослідників, однак у контексті особистісного розвитку фахівців, які працюють в особливих, екстремальних та субекстремальних умовах, вони вивчені недостатньо. Прийняти рішення – означає обрати певну мету й спосіб дії, надати їм перевагу перед іншими (Г.Балл, Ф.Василюк, У.Джеймс, Д.Леонтьєв, Н.Наумова, Е.Фромм). Згідно формальної теорії прийняття рішення, прийняттям рішення називається будь-який акт вибору із даної кількості альтернатив за наявним критерієм. Однак психологічна реальність прийняття рішення може не співпадати із схемами формальної теорії, що виражається у забуванні або ігноруванні альтернатив чи їх наслідків, у недооцінці чи переоцінці об'єктивних ймовірностей, у зміні рішень в умовах групової діяльності, у детерміністській інтерпретації задач із ризиком, у включенні в уяві про задачу лише тієї інформації, яка задана безпосередньо, у зв'язуванні корисності із доступністю альтернатив і з характером тієї множини варіантів, у які вони включені. Ця обставина потребує розрізняти психологічні уявлення про прийняття рішення і формальні схеми прийняття рішення (В.М.Гордон), а також розглядати цей процес у контексті «людського фактору», а саме особистісної його складової.

Тому на наш погляд доцільно розглядати прийняття рішення в умовах ризику як процес прийняття особистісного рішення. За структурою особистісне рішення включає в себе: а) операцію; б) свідому цілеспрямовану дію, що немає, однак, виразних властивостей вчинку; в) вчинок (в цьому разі йдеться про особистісний вчинок).

Отже, прийняття особистісних рішень в умовах дефіциту часу та інформації – найбільш відповідальні дії у професійній діяльності фахівців, праця яких пов'язана з ризиком, і які несуть відповідальність не лише за власне життя, а й за життя ввірених людей.

Ярослава Пономаренко

м. Київ

Роль переконань та психологічних установок у професійному становленні особистості у соціокультурі льотного складу

Авіація – це особливий вид діяльності людини, він вимагає від людей льотних спеціальностей великого об'єму знань, певних людських якостей. Авіація завжди пов'язана з ризиком. Льотна праця – одна з найбільш складних, досягнути в ній високої майстерності можуть лише люди з міцними здоров'ям, ті, хто мають гарні здібності та високу психологічну готовність до її

виконання.

Дуже важливу роль у становленні особистості у соціокультурі льотних підрозділів відіграють переконання та установки. Установки – це готовність, схильність суб'єкта, що виникає при передбаченні ним появи певного об'єкта і, що забезпечує стійкий цілеспрямований характер протікання діяльності по відношенню до даного об'єкту. Переконання – це свідомо потреба особистості, що спонукає її діяти у відповідності зі своїми ціннісними орієнтаціями. Переконаннями називаються глибоко укорінені в свідомості людини уявлення (норми, принципи), яким вона вважає себе зобов'язаною слідувати.

Переконаність людини в чомусь додає рішучості її вчинкам, висловам і прояву свого відношення до певних подій.

У формуванні переконань особистості велике значення має ідеал, тобто той зразок, до якого людина прагне і якого наслідує.

Надмірна зацікавленість ними, постійне виконання, переживання через недотримання, можуть призвести до емоційного дискомфорту, до надмірного хвилювання, а це в свою чергу негативно впливатиме на діяльність.

Небезпечні професії, такі як льотна, вимагають від людини співпрацювати не тільки з машиною, але й людьми. Така праця вимагає швидких реакцій, а також великої відповідальності (за своє життя, за життя інших, за літак). Людині властиве захищати себе, свій організм, свою психіку, тому люди дотримуються ритуалів, певних переконань та установок. Вони дають психологічну